

CARPAȚII DE CURBURĂ- FUNCȚIE ECONOMICĂ ȘI AX ETNOISTORIC ȘI ETNOCULTURAL

Doina David

Faptul că s-au descoperit documente scrise încă din secolul al XIII-lea, prin care se dezvăluie un neîntrerupt schimb de produse în tot cursul evului mediu între zonele etnografice, "țările", voievodatele și principatele transcarpatice, constituie o dovadă neîndoieală al caracterului necesar al acestor legături multiple între cele două versante, deopotrivă pentru toate zonele și pentru cele trei țări românești.

Prin amploarea și forța lor, aceste legături pot fi cuprinse printre factorii care au legat permanent în decursul veacurilor pe românii aflați de o parte și de alta a Carpaților, deși s-au dezvoltat în condiții istorice deosebite. Între Țara Românească, Moldova și Transilvania, circulația oamenilor a fost în evul mediu aproape nestingherită, odată cu ei neîndoieală și circulația elementelor de cultură și artă populară. Una dintre consecințele nemijlocite ale tuturor acestor împrejurări va fi și o continuă schimbare demografică, în desfășurarea căreia odată cu purtătorii și creatorii obiectelor de artă populară, s-au vehiculat și produsele artei populare însăși, în primul rând piese de port, textile, de uz casnic.

Astfel circulația populației de o parte și de alta a Carpaților poate fi considerată ca străveche, fiind chiar naturală dacă ne gândim la funcția economică a acestui lanț muntos, la atracția pe care a exercitat-o din considerente de ordin economic. Versantul sudic era folosit pentru păstorit, atât pentru pastoriul pendulator practicat pe ambele versante, cât și pentru cel transhumant.

De aici putem conchide faptul că, încercările de corelare a elementelor de cultură populară în timp și spațiu cu anumite fenomene sociale care au avut răsunet istoric, relațiile economice interstatale, migrațiile demografice, au lăsat urme documentare care dovedesc influențele reciproce de pe ambele versante ale Carpaților.

Trăinicia și amploarea fenomenului comunicațional a fost susținut și de natura sectorului ocupațiilor tradiționale, desfășurate pe fondul oferit de agricultură ca ocupație de bază, completată într-un mod fericit cu păstoritul, celelalte ocupații dobândind un statut complementar. Treptat vom asista în zona Carpaților de curbură la diversificarea activităților productive, punând în valoare mediul natural.

Apariția, vechimea și larga răspândire a păstoritului va avea o importanță etnologică și etnosociologică cu totul deosebită. Arcul carpatic va favoriza o strânsă împletire între ocupațiile sedentare și tradiționale: agricultură, pădurit, lemnărit, albinărit. Din aceste circumstanțe reușim definirea statutului păstoritului cât și a rolului său în continuitatea și stabilirea unor forme tradiționale specifice de circulație și cultură populară.

Considerând contextul morfologic și structural sau modelul etnocultural, obștea rurală românească tradițională din arcul carpatic, se va constitui ca un cadru propice pentru desfășurarea tuturor categoriilor ocupaționale tradiționale, inclusiv păstoritul. Larga arie în care se desfășoară mișcarea turmelor, caracterul ocupațional complex al activităților economice întreprinse de o parte și de alta a arcului carpatic, vor consolida statutul vieții sociale, economice și culturale al comunităților românești din arcul carpatic.

În această zonă a Carpaților, păstoritul va pune în evidență și legăturile sale strânse cu agricultura, cu păduritul, meșteșugurile, cărăușitul și chiar comerțul. Acest fenomen de

interferență și intercondiționare va avea nu doar o deosebită importanță economică, dar va pune în evidență și faptul că desfășurarea sa a fost posibilă numai în condițiile unor așezări omenești stabile legate durabil de zona fânețelor de sub pădure, de pădure și de munte ca și zona pășunilor din vecinătatea satului. Desfășurarea acestor procese interocupaționale în acest spațiu a determinat transformarea așezărilor sezoniere și temporare, înjghebate în zonele de fânețe, în noi așezări cu caracter permanent.

În acest context poate fi surprins și un alt aspect, cel referitor la faptul că pe lângă rolul evident important al relațiilor de ordin pastoral, comercial și demografic, s-a evidențiat și rolul specific ce a revenit schimburilor de produse meșteșugărești. Putem acredita ipoteza după care păstorii din această regiune a curbării au format o categorie foarte dinamică iar prin însăși natura ocupațiilor lor s-au constituit ca un liant al culturii populare, spre deosebire de celelalte ocupații tradiționale mai statice, deci mai puțin implicate în procesul de schimburi pe o arie mai largă.

Tot ceea ce s-a realizat în comunitățile autarhice din curbura treptat va fi valorificat la târguri; acestea constituindu-se ca un mijloc de valorificare a ceea ce s-a creat în gospodărie, dar și ca o modalitate specifică de participare la o vie circulație economică și culturală, contribuind efectiv la asigurarea coeziunii etnice, culturale și economice.

Ca dovadă a existenței unor comunități agro-pastorale puternice în zona centrală, târgurile se vor constitui ca un obicei local complex, asigurând valorificarea produselor economiei tradiționale în forme îndătinat chiar dacă mai târziu vor căpăta o formă instituționalizată, demonstrând încă o dată existența și circulația populației comunităților românești din arcul carpatic și chiar dincolo.

Față de considerarea unilaterală a interferențelor etnoculturale din zonele carpatice limitrofe, explicate aproape doar prin rolul păstoritului transhumant, în păstrarea și dezvoltarea unității lingvistice, etnolingvistice și folclorice din cuprinsul Curburii Carpatice s-au pus în lumină și alți factori care au contribuit la adâncirea acestei unități. Pe lângă păstoritul transhumant și pendulator, în domeniul relațiilor dintre zonele carpatice limitrofe, ca și între acestea și cele situate mai departe de lanțul muntos, au acționat și alte îndeletniciri: comerțul cu produse meșteșugărești, căraușitul comercial la trecătorile montane.

Importantă este constatarea acestor variate deprinderi meșteșugărești, mai cu seamă în cuprinsul așezărilor submontane și montane din întreaga zonă nord-estică și nord-vestică, cunoscute printr-o economie pastorală mai intensă și printr-o agricultură montană bine reprezentată. Aceasta evidențiază faptul că românii locuitori ai zonelor intracarpătice au avut un rol important nu numai în dezvoltarea civilizației și culturii pastorale, dar deopotrivă și în sectorul meșteșugurilor pentru prelucrarea resurselor forestiere, a industriei casnice, a țesăturilor groase pentru piață. În acest context, în raza Curburii Carpatice au ființat un număr important de vetre etno-culturale de origine prestatală, caracterizate prin stabilitate și continuitate etnoistorică.

Astfel vechile târguri, nedei montane, au fost cele care au înlesnit continuitatea și dezvoltarea schimburilor cu profunde implicații etnoculturale și etnolingvistice nu numai în raza teritoriilor care alcătuiesc curbura sud-vestică, curbura centrală și cea nordică, dar și în raza întregului arc carpatic românesc.

Circulația pe o parte și alta a acestui ax etnoistoric și etnocultural este străveche, explicată prin funcția economică complexă a întregului ax muntos, atracție pe care o exercită pentru păstor, păstoritul pendulator îndeosebi sub forma pendulării duble caracterizat prin toamnă, iarnă, primăvară în zonele de fânețe de sub pădure, de pădure și de munte, practicate pe ambele versante, sau transhumația pastorală de pe un versant pe altul.

Acestea pun în evidență nu doar schimbul între zonele de pe ambele versante ale Carpaților dar și faptul că însăși mediul geografic, caracteristicile lanțului muntos, au fost corespunzătoare desfășurării acestor contacte.

Dimitrie Gusti a definit deosebit de plastic această funcție: "Românii sunt un popor carpatic, iar Carpații reprezintă o lume românească".

În acest context privit ca un fenomen geografic, antropogeografic, economic, social și etnocultural se poate desprinde funcția naturală de bază a arcului carpatic situat ca o coloană vertebrală, propice pentru dezvoltarea legăturilor neîntrerupte istorice.

Desfacerea produselor economiei rurale, indiferent că era vorba de produse agropastorale, casnice sau gospodărești presupune deplasarea în afara satului, în zone și centre în care produsele sale aveau căutare. În felul acesta s-a născut necesitatea unor deplasări periodice sau ocazionale care de obicei se făceau de-a lungul unor drumuri tradiționale, problemă deosebit de importantă în ceea ce privește nu numai economia tradițională ci și geneza unor anumite tradiții sociale și de muncă. Natura economică a Carpaților de Curbură a făcut posibil dezvoltarea păstoritului, ducând la apariția unei categorii din nice - păstorii, cei care dincolo de o importantă activitate economică au fost purtătorii dintr-o regiune în alta a influențelor folclorice, un liant al culturii populare românești.

BIBLIOGRAFIE

1. Dunăre Nicolae, *Statutul și rolul păstoritului*, București, 1975.
2. Dunăre Nicolae, *Civilizația tradițională românească în Curbura Carpaților Nordici*, București, 1984.
3. Bucur Cornelia, *Invarianță și variabilitate în păstoritul tradițional*, București, 1981.
4. Paul Petrescu, Georgeta Stoica, *Arta populară românească*, București, 1981, pag. 43.

THE CURVE CARPATHIANS- ECONOMIC FUNCTION AND ETHNOHISTORIC AND ETHNO-CULTURAL AXIS (Summary)

The fact that written documents have been discovered since the XIIIth century, by which a continuous exchange of products is revealing all through the Middle Ages, among the ethnographic area, „the countries“, voivodeships and the Cinscarpathic and the principalities, represent an undoubted testimony of the necessary character of this multilateral relationships between the two sides, both for all the areas and for the three Romanian principalities.

By their amplitude and force, these relationships may be contained among the factors, which have permanently connected along the centuries The Romanians living on both sides of the Carpathians, even if they went living under different historical circumstances.

The peoples circulation among Wallachia, Moldavia and Transylvania was almost free during The Middle Ages, and undoubtedly together with them, the circulation of all the cultural and folk art factors.

One of the direct consequence of these circumstances will also be a continuous demographic change, in which there are displayed, together with bearers and the creators of the folk art objects, the products of the art itself spread, first of all, household objects, textiles and national costumes.

